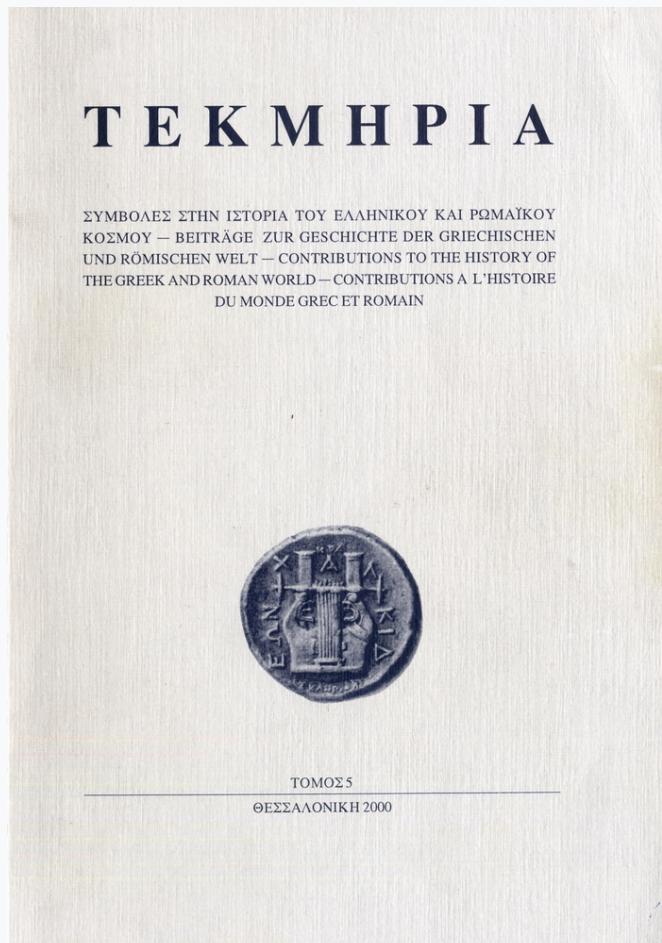

Tekmeria

Vol 5 (2000)

Σφραγίσματα ἀμφορέων ἀπὸ τὴν ἑλληνιστικὴν πόλη στὸν Τρυπητὸ τῆς Σητείας στὴν Κρήτη

N. P. ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ

doi: [10.12681/tekmeria.204](https://doi.org/10.12681/tekmeria.204)

To cite this article:

ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ Ν. Π. (2000). Σφραγίσματα ἀμφορέων ἀπὸ τὴν ἑλληνιστικὴν πόλη στὸν Τρυπητὸ τῆς Σητείας στὴν Κρήτη. *Tekmeria*, 5, 113–126. <https://doi.org/10.12681/tekmeria.204>

N. Π. ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ

ΣΦΡΑΓΙΣΜΑΤΑ ΑΜΦΟΡΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗ ΠΟΛΗ ΣΤΟΝ ΤΡΥΠΗΤΟ ΤΗΣ ΣΗΤΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ^(*)

“Ενας σημαντικός άριθμός σφραγισμάτων σε λαβές έμπορικων άμφορέων ήλθε στὸ φῶς στὶς ἀνασκαφικὲς ἔρευνες ποὺ διεξάγει ἡ ΚΔ’ Ἐφορεία Προϊστορικῶν καὶ Κλασσικῶν Ἀρχαιοτήτων Λασιθίου, ὑπὸ τὸ συντάκτη τοῦ ἀρθρου αὐτοῦ, στὴν περιοχὴν Τρυπητός, πλησίον τῆς πόλεως Σητείας στὴν Κρήτη^{**}. Αποκαλύπτεται μιὰ μικρὴ ἀλλὰ σημαντικὴ πόλη τῶν Ἑλληνιστικῶν χρό-

(*) Ή παροῦσα μελέτη ἀφιερώνεται στὴ μνήμη τοῦ ἀλησμόνητου πρώτου ἔξαδέλφου μου ἐκ μητρός Γιάννη Καμπίτη, καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Κρήτης, ὃς ἐλάχιστη προσφορὰ ἀγάπης γιὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ δεῖγμα τῆς ἐκτίμησης γιὰ τὸ ἔργο του. Λόγοι ἀνώτεροι τῆς θελήσεως μου δὲν μοῦ ἐπέτρεψαν νὰ συμμετάσχω στὸ συλλογικὸ ἔργο “ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ” τοῦ Πανεπιστημίου Κρήτης, ποὺ ἀποτέλεσε τὸ φιλολογικὸ μνημόσυνο τοῦ ἀδόκητα χαμένου ἔρευνητῆ καὶ δασκάλου-ένδος ἔργου γιὰ τὴν ἔκδοση τοῦ ὅποιου εἶχα καὶ προσωπικὰ ἐνδιαφερόμενο. Οἱ φωτογραφίες τῶν πινάκων ἔγιναν ἀπὸ τὴν καλλιτέχνιδα φωτογράφο τοῦ INSTAP κ. Kathy May καὶ τὸ μοντάζ ἀπὸ τὴν εἰδικὴ συντηρήτρια τοῦ ίδιου κέντρου κ. Στεφανία Χλουβεράκη, τὶς ὅποιες εὐχαριστῶ καὶ ἀπὸ τὴ θέση αὐτῆς.

** Στὴν παροῦσα μελέτη χρησιμοποιήθηκαν οἱ παρακάτω συντομογραφίες: Calvet 1986: Y. Calvet, “Les amphores chypriotes et leur diffusion en Méditerranée orientale”, *BCH Suppl. XIII*, Paris 1986, 505-14. Coulson and alii 1986: D. E. Coulson, N. C. Wilkie, J. W. Rehard, “Amphoras from Naukratis and Environs”, *BCH Suppl. XIII*, Paris 1986, 535-50. Empereur 1990: J. Y. Empereur, “Η χρονολόγηση τῶν ροδιακῶν ἀμφορέων στὴν Ἑλληνιστικὴ περίοδο”, *B' Επιστημονικὴ συνάντηση γιὰ τὴν Ἑλληνιστικὴ κεραμεικὴ*, Αθήνα 1990, 199-209. Empereur-Picon 1986: J. Y. Empereur et M. Picon, “À la recherche de four d’ amphores”, *BCH Suppl. XIII*, Paris 1986, 103-126. Empereur-Sorbet 1986: J. Y. Empereur et A. M. Guimier Sorbet, “Une banque de données sur les vases conteneur-amphores et lagynoides dans le monde grec et romain”, *BCH Suppl. XIII*, Paris 1986, 127-41. Grace 1934: V. R. Grace, “Stamped Amphora handles found in 1931-1932”, *Hesperia* 3 (1934) 197-310. Grace 1952: V. R. Grace, “Timbres amphoriques trouvés à Délos”, *BCH* 76 (1952) 514-40. Grace 1953: V. R. Grace, “The Eponymes named on Rodian amphora stamps”, *Hesperia* 22 (1953) 116-28. Grace 1961: V. R. Grace, *Amphoras and the ancient wine trade*, Princeton-New Jersey 1961. Grace-Petropoulakou: V. Grace-M. Savvatianou-Petropoulakou, “Les timbres amphorique Grecs”, *Exploration archéologique de Délos XXVII*, 1970, 277-382. Gramatopol-Bordea 1969: M. Gramatopol and Gh. Poenaru-Bordea, “Amphora stamps from Gallatis and South Dobrudja”, *Dacia* N. S. 13 (1969) 127-282. Marangou-Lerat 1995: A. Marangou-Lerat, “Le vin et les amphores de Crète”, *Etudes Cretoises* 30, Paris 1995. Παπαδάκης 2000: N. Π. Παπαδάκης,

νων, ἡ δποία σύμφωνα μὲ τὰ ἀνασκαφικὰ δεδομένα εἶχε σχετικὰ μικρὴ διάρκεια ζωῆς, ὅφου φαίνεται ὅτι ἴδρυθηκε στὶς ἀρχές τοῦ 3ου αἰ. π.Χ. ὡς ἐπίνειο τῆς μεγάλης δωρικῆς πόλεως τῆς Πραισοῦ καὶ ὑπῆρχε ὡς τὸ 146 π.Χ., ὅταν οἱ Ἱεραπύτνιοι κατέλαβαν τὴν μητρόπολη καὶ τὴν ἐπικράτειά της καὶ τὴν κατέστρεψαν δλοσχερῶς¹.

Βέβαια ἡ σημαντικὴ ἀρχαιολογικὴ ἀνακάλυψη ὅτι ἀπὸ τὴν μικρὴ αὐτὴ πόλη προέρχονται καὶ αὐτόνομες κοπές, δείχνει τὸ βαθμὸ τῆς ἀνεξαρτησίας της ἀπὸ τὴ μητρόπολη². Ἀπὸ τὸ ἀνασκαφικὸ ὄλικὸ, ἀπὸ τὸ δποῖο τὰ πιὸ ἐνδιαφέροντα εὑρήματα ἐκτίθενται στὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Σητείας, ἔνας τομέας ἔρευνας μπορεῖ νὰ εἶναι οἱ ἐμπορικὲς σχέσεις τῶν πόλεων αὐτῶν μὲ τὶς δὲλλες πόλεις τῆς Κρήτης, τοῦ Αἰγαίου, τῶν Μικρασιατικῶν παραλίων καὶ γενικὰ τοῦ εὐρύτερου Ἑλληνικοῦ χώρου³. Τὰ νομίσματα καὶ ἡ ἐμπορικὴ διακίνηση τῶν ἀμφορέων εἶναι τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα ποὺ κατ’ ἔξοχὴν βοηθοῦν στὴ μελέτη τῶν σχέσεων αὐτῶν. Ἐξήντα τέσσερα σφραγίσματα ποὺ ἔχουν μέχρι τώρα ἀνευρεθεῖ στὶς δύο ἀνασκαφικὲς περιόδους (1987-1989 καὶ 1984-1988) πιστοποιοῦν τὶς ἐμπορικὲς σχέσεις τῆς πόλης τοῦ Τρυπητοῦ μὲ τὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου καὶ τὰ μικρασιατικὰ παράλια, σχέσεις ποὺ ἀσφαλῶς εἶχαν ἰδιαίτερη σημασία καὶ γιὰ τὴ μητρόπολη Πραισό. Ἡ παράθεση τοῦ καταλόγου τῶν σφραγισμάτων βοηθᾶ ἐπίσης σὲ συγκριτικὲς χρονολογικὲς καὶ ὀνοματολογικὲς συσχετίσεις καὶ συμπληρώσεις.

I. ΡΟΔΟΣ

Ἡ Ρόδος ἦταν ἔνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα οἰνοπαραγωγικὰ κέντρα καὶ χάρη στὴ ναυτικὴ τῆς δύναμη, ποὺ δπωσδήποτε τὴν δφείλει καὶ στὸ ἐμπόριο τοῦ κρασιοῦ, ἀνέλαβε ἔνα μαζικὸ διαμετακομιστικὸ ἐμπόριο τοῦ προϊόντος αὐτοῦ σὲ δλη τὴν περιοχὴ τῆς Μεσογείου καὶ φυσικὰ καὶ στὴν Κρήτη, ἰδιαίτερα στὴν ἀνατολικὴ πλευρά της ποὺ γειτνίαζε μὲ τὰ Δωδεκάνησα.

Στοὺς ροδιακοὺς ἀμφορεῖς ἀποτυπώνονται δύο εἰδη σφραγίδων, τὶς περισσότερες φορὲς καὶ στὶς δύο λαβές, αὐτὴ τοῦ ἐπωνύμου, Ἱερέα τοῦ Ἡλίου, ἐνὸς

¹ “487 σφάγισμα ἀμφορέα”, Λῆμμα στὸν Κατάλογο τῆς Ἐκθεσης ΚΡΗΤΗ-ΑΙΓΥΠΤΟΣ, Ἡράκλειο 2000, 419.

² Βλ. Στράβων I, 479: μεταξὺ δὲ τοῦ Σαμωνίου καὶ τῆς Χερσονήσου ἡ Πράσος ἴδρυτο, ὑπὲρ τῆς θαλάττης ἔξηκοντα σταδίοις. κατέσκαψαν δὲ Ἱεραπύτνιοι.

³ Βλ. N. P. Παπαδάκης, “Ἀγνωστα νομίσματα μιᾶς νέας αὐτόνομης κρητικῆς πόλης στὴ Σητεία”, Πεπραγμένα Z’ Κρητολογικοῦ Συνεδρίου(1991), τ. A2, Ρέθυμνο 1995, 741-4.

⁴ Βλ. ΑΔ 43 (1988) Χρονικά, 561-2 καὶ ΑΔ Χρονικὰ 1994-98 (ὑπὸ ἔκδοση) καὶ Κρητικὴ Ἐστία, περ. Δ, τ. 2, Χανιά 1988, 35-6.

ἀπό τοὺς πρώτους ἄρχοντες τῆς Ρόδου, καὶ αὐτὴ τοῦ κατασκευαστῆ (potter-fabricant) [‘Ο δρος χρησιμοποιεῖται ἐδῶ μὲ τὴν γενικὴ του ἔννοια, ἀφοῦ δὲν ἔχει ἀποσαφηνιστεῖ ἀν πρόκειται γιὰ τὸν Ἰδιοκτήτη τοῦ ἐργαστηρίου ἢ τὸν Ἰδιοκτήτη τοῦ χώρου στὸν ὅποιο βρισκόταν τὸ ἐργαστήριο ἢ αὐτὸν ποὺ παρήγγελνε τὴν ποσότητα τῶν ἀμφορέων]. Σ’ αὐτές τὶς πληροφορίες προστίθεται ἡ ἔνδειξη τοῦ μήνα, χαρακτηριστικὸ ποὺ πρωτεμφανίζεται περίπου τὸ 240 π.Χ.⁴, καὶ δοιασμένα σύμβολα ἐπιλεγμένα ἀπὸ τὸν ἐπίσημο εἰκονογραφικὸ κατάλογο τῆς Ρόδου.

Ἡ πόλη τῆς Ρόδου περιελάμβανε εὐρύτερη περιοχή, ἀποτελούμενη ἀπὸ ἑπτὰ νησιὰ καὶ τὴ μικρασιατικὴ ἡπειρωτικὴ ἔκταση. Οἱ δύο μῆτρες-σφραγίδες ἄλλαζαν κάθε μήνα, δηλαδὴ εἴκοσι τέσσερις κάθε χρόνο καὶ εἴκοσι ἕξι γιὰ τὰ ἔτη ποὺ εἶχαν συμπληρωματικὸ (ἐμβόλιμο) μήνα. Ἡ ἀκριβής χρονολόγηση τῶν ροδιακῶν ἀμφορέων εἶναι δύσκολη, διότι δὲν ἔχουμε ἐπαρκῆ στοιχεῖα γιὰ τὴ χρονολογικὴ σχέση ἐπωνύμων (εἶναι περισσότεροι ἀπὸ 250) καὶ κατασκευαστῶν (ἔχετερον τοὺς 400). Φυσικὰ καὶ ἄλλα ἔξωτερικὰ καὶ ἐσωτερικὰ κριτήρια συμπληρώνουν τὶς γνώσεις μας γιὰ τὴν τελικὴ κατάταξη, ὅπως κείμενα καὶ ἐπιγραφές, κλειστά ἀνασκαφικὰ σύνολα, τυπολογία, κλπ.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

1. Ἔγκοιλο τετράγωνο μὲ ἀνάγλυφο πεντάφυλλο ἄνθος ρόδου σὲ πλάγια ἀπεικόνιση. Χωρὶς ἐπιγραφή. Καλὴ διατήρηση. Ἀριθμὸς Εύρετηρίου Μουσείου Σητείας (στὴ συνέχεια ΑΕΜΣ) 10178.

2. Ὁμοιο σφράγισμα. Μέτρια διατήρηση. ΑΕΜΣ 10179.

3. Ὁμοιο σφράγισμα. Διατήρηση καλὴ. ΑΕΜΣ 10180.

4. Ὁμοιο σφράγισμα. Διατήρηση καλὴ. ΑΕΜΣ 8461.

5. Ἄναγλυφο ρόδο τοῦ πιὸ πάνω τύπου μὲ τμῆμα τοῦ μίσχου. Σὲ ἔγκοιλο τετράγωνο. Διατήρηση καλὴ. ΑΕΜΣ 9964. Στὸ ἐπάνω μέρος τοῦ ἐγκοίλου ὁρίζονται δυσδιάκριτη ἐπιγραφή:

[Δ]αμ[ό]θεμ[ις]

Πρόκειται γιὰ ἐπώνυμο ἱερέα τῆς Ρόδου: Grace 1953, 122 (69).

4. Γιὰ τοὺς μῆνες τοῦ Ροδιακοῦ ἡμερολογίου βλ. Chr. Börker, “Der rhodische Kalender”, *ZPE* 31 (1978) 193-208.

6. Ἀνάγλυφο ρόδο τοῦ προηγουμένου τύπου σὲ κυκλικὸ ἔγκοιλο. Διατήρηση μετριότατη. ΑΕΜΣ 10299. Στὴ σφενδόνη διατήρηση ἐλαχίστων γραμμάτων τῆς κυκλικῆς ἐπιγραφῆς:

[---]σοσιο[---]

7. Ἀνάγλυφο ρόδο ἐλαφρὰ διαφοροποιημένης μορφῆς σὲ κυκλικὸ ἔγκοιλο καὶ μέσα σὲ κυκλικὸ πλαίσιο. Τὸ σφράγισμα σώζεται ἀποσπασματικὰ λόγω ἀπολεπίσματος. ΑΕΜΣ 10176. Ἀπὸ τὴν κυκλικὴ ἐπιγραφὴ σώζεται:

[Ἐπὶ Δα]μοκράτευς

Ρόδιος ἐπώνυμος Ἱερεύς: Grace 1953, 122 (71) καὶ 1985, 45 (2c), Pl. 1.

8. Ἀνάγλυφο ρόδο τρίφυλλο μέσα σὲ κυκλικὸ πλαίσιο. Ἐγκοιλο κυκλικό. Διατήρηση μέτρια. ΑΕΜΣ 9908. Φέρει κυκλικὰ τὴν ἐπιγραφή.

Mένωνος, Δαλίου

Ἐπώνυμος Ἱερεύς: Grace 1934, 234 (73), μήνας Ἀρταμίτιος.

9. Ἀνάγλυφο ρόδο τρίφυλλο μέσα σὲ κυκλικὸ πλαίσιο. Ἐγκοιλο κυκλικό. Διατήρηση μετριώτατη. ΑΕΜΣ 10181. Ἐπιγραφὴ δυσδιάκριτη.

[Ἐπὶ - - - Πανά]μου

10. Ρόδο καὶ ἔγκοιλο τοῦ προηγουμένου τύπου. Διατήρηση τοῦ ρόδου κακή, τῆς κυκλικῆς ἐπιγραφῆς καλή. ΑΕΜΣ 8477.

[Ἐπὶ Κρατίδα, Υακινθίου]

Ἐπώνυμος Ἱερεύς: Grace 1953, 123 (112), Empereur-Sorbet 1986, 130 (μήνας Θεσμοφόριος).

11. Ἀνάγλυφο ρόδο μικροτέρων διαστάσεων σὲ κυκλικὸ ἔγκοιλο. Μέσα σὲ κυκλικὸ πλαίσιο. Διατήρηση μετριότατη. ΑΕΜΣ 8466. Ἀπὸ τὴν κυκλικὴ ἐπιγραφὴ διακρίνονται δρισμένα γράμματα:

(---)ν[---]ας

12. Ἀνάγλυφο ρόδο τρίφυλλο σὲ κυκλικὸ ἔγκοιλο. Διατήρηση κακή. ΑΕΜΣ 9962. Ἐπιγραφὴ ἐντελῶς ἐφθαρμένη.

13. Ρόδο τῶν προηγουμένων τύπων σὲ κυκλικὸ ἔγκοιλο, τοῦ ὅποίου καταλαμβάνει ὅλη τὴν ἐπιφάνεια. Χωρὶς ἐπιγραφή. Διατήρηση μετριώτατη. ΑΕΜΣ 8467.

14. Ἀνάγλυφο ρόδο τοῦ προηγουμένου τύπου σὲ κυκλικὸ ἔγκοιλο. Διατήρηση κακή. Ἐπιγραφὴ πλήρως ἐφθαρμένη. ΑΕΜΣ 8481.

15. Ἀνάγλυφο ρόδο τοῦ προηγουμένου τύπου σὲ κυκλικὸ ἔγκοιλο. Διατήρηση κακή. ΑΕΜΣ 8484. Ἀπὸ τὴν κυκλικὴν ἐπιγραφὴν σώζονται ἐλάχιστα γράμματα:

Ἐπὶ [-----]

16. Ἀνάγλυφο ρόδο τρίφυλλο σὲ oval ἔγκοιλο. Διατήρηση κακή. ΑΕΜΣ 9967. Ἐπιγραφὴ παντελῶς ἐφθαρμένη. Πιθανῶς καὶ ἄνευ.

17. Ἀνάγλυφο ρόδο τρίφυλλο διαφορετικῆς σφραγίδας μὲ μακρὺ μίσχο. Σὲ κυκλικὸ ἔγκοιλο. Διατήρηση καλή. ΑΕΜΣ 9961. Δυσανάγνωστη ἐπιγραφή. Δὲν ἐντοπίστηκε δμοιο σφράγισμα.

18. Ἀνάγλυφο τρίφυλλο ρόδο σὲ κυκλικὴ σφραγίδα. Τύπος ἐπιμελημένης ἀπεικόνισης. Διατήρηση ἀριστη. Χωρὶς ἐπιγραφή. ΑΕΜΣ 8480. Δὲν ἐντοπίσθηκε δμοιο σφράγισμα.

19. Ἔγκοιλο δρυθογώνιο μὲ ἐπιγραφὴ δίστιχη. Διατήρηση κακή. ΑΕΜΣ 10145.

*Ἐπὶ Κλεωνύμου,
Ἀγριανίου*

Ἐπώνυμος ίερεύς: Grace 1953, 123 (110)

20. Ἔγκοιλο δρυθογώνιο μὲ τρίστιχη ἐπιγραφή. Διατήρηση μέτρια. ΑΕΜΣ 8473.

*Ἐπὶ Κλεωνύ-
μου,
Ἀγριανίου*

21. Ἔγκοιλο δρυθογώνιο μὲ δίστιχη ἐπιγραφή. Διατήρηση μέτρια. ΑΕΜΣ 10184.

*Ἐπὶ Θαρσίπολι[ος],
Ἀγριανίου*

Ἐπώνυμος ίερεύς: Grace 1953, 123 (90)

22. Ἔγκοιλο δρόθιογώνιο μὲ τρίστιχη ἐπιγραφή. Διατήρηση μετριώτατη. ΑΕΜΣ 10177.

Ἄγορά[νακ]τος,
Παν[άμο]ν
Δευτέρ[ο]ν

Ομοιο σφράγισμα μὲ διαφορετικὴ σφραγίδα: Empereur 1990, 207 (1-2, Πίν. 111). Πρόκειται γιὰ τὸν κατασκευστὴ βλ. καὶ Grace 1952, 525 καὶ Grace-Petropoulakou 1970 καὶ ὅχι τὸν ἐπώνυμο Ἱερέα Grace 1953, 122(9).

23. Ἔγκοιλο δρόθιογώνιο μὲ τρίστιχη ἐπιγραφή. Διατήρηση καλή. ΑΕΜΣ 10175.

Ἐπὶ Ἀρχ(o)κρά-
τευς,
Πανάμου

Ἐπώνυμος Ἱερεύς: Grace 1953, 122(61).

24. Ἔγκοιλο δρόθιογώνιο μὲ τρίστιχη ἐπιγραφή. Διατήρηση κακή. ΑΕΜΣ 7845.

Ἐπ[i -----]
[-----],
Δ[αλίο]ν

25. Ἔγκοιλο δρόθιογώνιο μὲ δίστιχη ἐπιγραφή. Διατήρηση μέτρια. ΑΕΜΣ 10275.

Ἐπὶ Ἡραγόρᾳ,
Πανάμου

Ἐπώνυμος Ἱερεύς: Grace 1953, 123(89), Empereur-Sorbet, 1986, 130 (μήνας Δάλιος).

26. Ἔγκοιλο δρόθιογώνιο μὲ δίστιχη ἐπιγραφή. Πρὸ αὐτῆς, στὸ ἀριστερὸ μέρος, ἀνάγλυφη κεφαλὴ Ἡλίου. Διατήρηση μέτρια. ΑΕΜΣ 10182.

Ἐπὶ Δορ-
[κυ]λίδα

Ἐπώνυμος Ἱερεύς: Grace 1953, 122(74), Empereur-Sorbet 1986, 130 (μὲ τὸν μήνα Πάναμο δεύτερο).

27. Ἔγκοιλο ὁρθογώνιο μὲ δίστιχη ἐπιγραφή. Διατήρηση καλή. ΑΕΜΣ 10183.

*Ἐπὶ Κλ[ε]-
άρχου*

Ἐπώνυμος Ἱερεύς: Grace 1953, 123(106).

28. Ἔγκοιλο ὁρθογώνιο μὲ μονόστιχη ἐπιγραφή. Διατήρηση μέτρια. ΑΕΜΣ 10143.

Ἄριστίανος

Πρόκειται γιὰ κατασκευαστή: Grace 1952, 526, Empereur-Sorbet 1986, 130, fig. 4b, Gramatopol-Bordea 1969, 233(748).

29. Ἔγκοιλο ὁρθογώνιο μὲ ὅμοια μὲ τὴν προηγούμενη ἐπιγραφή. Σφραγίδα μικροτέρων γραμμάτων. Διατήρηση μέτρια. ΑΕΜΣ 10144.

Ἄριστίανος

30. Ἔγκοιλο ὁρθογώνιο μὲ μονόστιχη ἐπιγραφή. Διατήρηση κακή. ΑΕΜΣ 10146.

Δω[ρο]θέου

Κατασκευαστής: Grace 1952, 526, Gramatopol-Bordea 1969, 234(757).

31. Ἔγκοιλο ὁρθογώνιο μὲ μονόστιχη ἐπιγραφή. Διατήρηση μετριώτατη. ΑΕΜΣ 8486.

Μενεκράτε(νς)

Κατασκευαστής: Coulson and allii, 1986, 540(9), 250-210 π.Χ., καὶ Grace 1934, 225(38)=Μενεκράτους.

32. Ἔγκοιλο ὁρθογώνιο μὲ μονόστιχη ἐπιγραφή. Στὰ δεξιὰ ἀνάγλυφο σύμβολο (δαυλός). Διατήρηση καλή. ΑΕΜΣ 9968.

Σωκράτεις (δαυλός)

Κατασκευαστής: Grace 1952, 528 καὶ Grace-Petropoulakou 1970. Ἐπίσης, Empereur-Sorbet 1986, 130. Μὲ τὸ ὕδιο ὄνομα καὶ ἐπώνυμος Ἱερεύς: Grace 1953, 123(149).

33. Ἔγκοιλο ὁρθογώνιο μὲ μονόστιχη ἐπιγραφή. Διατήρηση ἔξαιρετη. ΑΕΜΣ 8472.

Ἄριστόλα(ος;)

Ἄγνωστη σφραγίδα. Εἶναι σαφὲς τὸ Λ. Ἐπώνυμος Ἱερεύς: Grace 1952, 122(43).

34. Ἔγκοιλο ὁρθογώνιο μὲ δίστιχη ἐπιγραφή. Διατήρηση μέτρια. ΑΕΜΣ 7844.

Ἄνδρι-
κοῦ

Κατασκευαστής: Grace 1952, 526, Empereur-Sorbets 1986, 130, ὅπου ἀναφέ-
ρεται καὶ ἐπώνυμος Ἱερεὺς (Ἄνδρικός-Ὑακίνθιος) ποὺ δὲν περιλαμβάνεται
στὸν κατάλογο τῆς Grace 1953, 122.

35. Ἔγκοιλο ὁρθογώνιο μὲ τρίστιχη ἐπιγραφή. Διατήρηση μέτρια. ΑΕΜΣ 9965β.

Ἐπὶ Κλ[ευ]χρά-
τευς,
Δαλίου

Ἐπώνυμος Ἱερεὺς: Grace 1953, 122(109).

36. Ἔγκοιλο ὁρθογώνιο μὲ δίστιχη ἐπιγραφή. Διατήρηση καλή. ΑΕΜΣ 9969.

Ἐπὶ Κρατίδα,
Ἄρταμιτίου

Ἐπώνυμος Ἱερεὺς: Grace 1953, 123(112) καὶ Empereur-Sorbet 1986, 130 (καὶ
μήνας Θεσμοφόριος).

37. Ἔγκοιλο ὁρθογώνιο μὲ δίστιχη ἐπιγραφή. Διατήρηση μετριότατη.
ΑΕΜΣ 10823.

Ἐπὶ Ἱερέως
Θευ[φ]άνευς

Ἐπώνυμος Ἱερεὺς: Grace 1953, 123(96).

38. Ἔγκοιλο ὁρθογώνιο μὲ δίστιχη ἐπιγραφή. Πρὸ αὐτῆς, στὰ ἀριστερὰ
ἀνάγλυφο ὀκτάκτινο ἀστέρι. Διατήρηση μέτρια. ΑΕΜΣ 9965α.

Ἐπὶ Τιμα-
σαγόρᾳ

Ἐπώνυμος Ἱερεὺς: Grace 1953, 124(159).

39. Ἔγκοιλο ὁρθογώνιο μὲ δίστιχη ἐπιγραφή. Διατήρηση κακή. ΑΕΜΣ 11454.

ν[- · · · -]μ
Ἀ[γα]θόκλε(υς)

Κατασκευαστής: Grace 1934, 210 καὶ 1952, 525, Gramatopol-Bordea 1969,
267 (1175).

40-41. Τμῆμα λαιμοῦ ἀμφορέα μὲ τὶς δύο λαβές. Σὲ κάθε μία ἐπίμηκες σφράγισμα. Διατήρηση μετριωτάτη ἔως κακή. ΑΕΜΣ 11453.

α) $\Sigma[-\dots-]$
β) $\text{Ἐπ}[-\dots]\varepsilon\nu\varsigma$
 $[-\dots ou]$

Ἄβεβαιη ἡ ἀποκατάσταση τοῦ σφραγίσματος. Ἀσφαλῶς ἡ μονόστιχη σφράγιδα αἱ ἀναφέρεται στὸν κατασκευαστὴν καὶ ἡ β στὸν ἐπώνυμο Ἱερέα. Ἀπὸ τὸ σχῆμα τοῦ λαιμοῦ καὶ τῶν λαβῶν ἐπιβεβαιώνεται ἡ ροδιακὴ προέλευση τοῦ ἀμφορέα.

42. Ἔγκοιλο ὁρθογώνιο. Διατήρηση κακή. Δίστιχη ἐπιγραφή. ΑΕΜΣ 10147.

$\text{Ἐπ}i[-\dots]\chi\varrho$
 $[-\dots\dots\dots\dots]$

Ἄβεβαιη ἀποκατάσταση.

43. Ἔγκοιλο ὁρθογώνιο. Ἐπιγραφὴ ἐφθαρμένη. ΑΕΜΣ 10841.

Ἀνάγλυφο σύμβολο τοῦ ἡλίου. $\text{Ἐπ}[-\dots]J\lambda$
 $[;]$

II. ΚΝΙΔΟΣ

Όνομαστὸς ἦταν δὲ οὗτος οἶνος καὶ τὸ ἐμπόριο του στὸν τότε γνωστὸ κόσμο τῆς Μεσογείου διαδεδομένο. Οἱ κατασκευαστὴς καὶ ἡ ἐπίσημη χρονολογία μὲ τὸν ἐπώνυμο ἄρχοντα ἀναγράφονται στὰ σφραγίσματα τῶν ἀμφορέων της Κνίδου, ἀλλὰ μὲ σαφῆ διαφοροποίηση ἀπὸ αὐτὰ τῶν ροδιακῶν ἀμφορέων, ἀφοῦ στὶς περισσότερες περιπτώσεις ἀναφέρουν τὸ ἐθνικό (Κνιδίων) καὶ συνοδεύονται ἀπὸ διάφορα σύμβολα, κυρίως τὴν κεφαλὴ ταύρου, ἐνῶ δὲν ἀναγράφεται δὲ μήνας.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

44. Ἔγκοιλο ὁρθογώνιο. Διατήρηση μέτρια. ΑΕΜΣ 10843.

ZH

Ἀνήκει στὴν διμάδα Β τοῦ κατασκευαστὴ Ζήνωνα: Empereur-Picon 1986, 123, fig. 32. Ἐπίσης, Gramatopol-Bordea 1969, 256(1047).

45. Ἔγκοιλο ὁρθογώνιο. Διπλὴ λαβή. Διατήρηση μέτρια. ΑΕΜΣ 10830.
σφράγισμα *MINN*

46. Μικρὸ τετράγωνο σφράγισμα. Διατήρηση κακή. ΑΕΜΣ 7872.
'Ανάγλυφη ἄγκυρα ἢ αἰχμὴ βέλους

"Αγκυρα ἐμφανίζεται σὲ κνιδιακὰ σφραγίσματα, ἀλλὰ ὅχι μόνη της.

47. Ὁβὶλ ἔγκοιλο. Διατήρηση μέτρια. ΑΕΜΣ 7843.
EΣ(σὲ σύμπλεγμα) ἢ *M*

Σχετικὴ δύμοιότητα παρουσιάζει σφράγισμα ἀπὸ τὴν Κύπρο χρονολογημένο στὰ τέλη τοῦ 4ου αἰ. π.Χ., βλ. Calvet 1986, 511(2), fig. 4(2).

III. ΚΩΣ

Τὸ κρασὶ τῆς Κῶ ἡταν θαυμαστό, ἀλλὰ ἡταν σχετικὰ φθηνό, διακινούμενο σὲ μεγάλες ποσότητες. "Οπως τὸ ορούτικο καὶ τὸ κνιδιακὸ εἶχε πρόσμιξη μὲ θαλασσινὸ νερὸ ὃς συντηρητικό. Οἱ λαβὲς τῶν ἀμφορέων της εἶναι χαρακτηριστικές, ἐπειδὴ εἶναι διπλές, καὶ γι' αὐτὸ εἶναι εὔκολα διακριτές.

Οἱ σφραγῖδες τῶν λαβῶν σποραδικὰ ἀναγράφουν τὰ γράμματα ΚΟ, συντομογραφία τοῦ ἔθνικοῦ ΚΩΩΝ, καὶ τὰ πολλὰ τοπικὰ ὀνόματα, ἀλλὰ κυρίως ἀναγνωρίζονται ἀπὸ τὰ διάφορα σύμβολα, πολλὰ ἀπὸ τὰ διποῖα ὑπάρχουν καὶ στὰ νομίσματα. Ἐπίσης, τὸ σχῆμα τῶν ἀμφορέων καὶ τὸ ἀπαλὸ πρασινωπὸ χρῶμα τῆς ἐπιφάνειάς των εἶναι χαρακτηριστικὰ τῆς παραγωγῆς τῶν Κώων ἀμφορέων.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

48. Ἔγκοιλο ὁρθογώνιο. Διπλὴ λαβή. Διατήρηση μέτρια. ΑΕΜΣ 8790.

Κερδὼ[ι ἢ ν]
(ρόπαλο)

Gramatopol-Bordea 246(956) κερδῶν, χωρὶς ρόπαλο.

49. Ἔγκοιλο ὁρθογώνιο μὲ μονόστιχη ἐπιγραφή. Διατήρηση μέτρια. ΑΕΜΣ 8827.

ΔΩΡ(τὸ P retrograde)

Πρόκειται γιὰ τὸν κατασκευαστὴ Δωρίμαχο, τέλη 3ου ἢ ἀρχές 2ου αἰ. π.Χ.: Grace 1961, ill. 58.

50. Ἔγκοιλο δρυθογώνιο. Λαβὴ διπλή. Διατήρηση μέτρια. ΑΕΜΣ 9888α.

ΜΑΗ

Δὲν βρέθηκε παράλληλο. Πρέπει νὰ εἶναι Κῶος ὁ ἀμφορέας ἀπὸ τὴ διπλὴ λαβὴ καὶ τὸν πηλό.

IV. ΙΕΡΑΠΥΤΝΑ

Ἡ Ιεράπυτνα, πόλη σημαντικὴ στὴ ΝΑ ἀκτὴ τῆς Κρήτης, δύπωσδήποτε ἦταν παραγωγὸς κρασιοῦ καὶ ἀμφορέων, ἀλλὰ δὲν ἔχουν ἀκόμα ἀνακαλυφθεῖ τὰ τοπικὰ ἐργαστήρια. Ἐπίσης, ἀπὸ τὴν ἀποσπασματικὴν παρουσία τῶν ἐνσφραγίστων λαβῶν, ἐφ' ὅσον συνοδεύουν δλόκληρο τὸ σῶμα ἢ τμῆμα του, δὲν μποροῦμε νὰ ἀναγνωρίσουμε τὸν τύπο τοῦ ἀμφορέα. Διατηροῦσε στενὲς ἐμπορικὲς σχέσεις μὲ τὴν Πτολεμαϊκὴν Αἴγυπτο.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

51. Ἔγκοιλο δρυθογώνιο. Διατήρηση καλή. ΑΕΜΣ 9869. Ἐπιγραφὴ δίστιχη:

Ιεραπυτνίων

Σώσουν

Τὸ ὄνομα τοῦ κατασκευαστῆ Σώσου ἀπαντᾶται σὲ λαβὲς ἀμφορέων ἀπὸ τὴν Ἀλεξανδρεία. Ζος αἰ. π.Χ.

Marangou-Lerat 1995, 123-4, Παπαδάκης 2000, 419(487).

V. ΑΒΕΒΑΙΑ ΚΕΝΤΡΑ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

52. Σφραγίσμα δρυθογώνιο. Διατήρηση κακή. Δίστιχη ἐπιγραφή. ΑΕΜΣ 10840.

[-----]λος
θει[---]ευς

53. Ἔγκοιλο δρυθογώνιο. Λείπει τὸ δεξιὸ τμῆμα. Διατήρηση κακή. Ἐπιγραφὴ δίστιχη ἐφθαρμένη. ΑΕΜΣ 9960.

A[-----]
A[-----]

”Ισως Ρόδου. Ἀγοράνακτος / Ἀρταμιτίου(:); Grace 1961, ill. 25.

54. Τετράγωνο σφράγισμα. Διατήρηση μέτρια. ΑΕΜΣ 8465.

E ሙ Θ

55. Μικρὸ τετράγωνο σφράγισμα. Διατήρηση μέτρια. ΑΕΜΣ 9966.

Λ Y

56. Μικρὸ τετράγωνο σφράγισμα. Διατήρηση μέτρια. ΑΕΜΣ 9888β.

EP

Gramatopol-Bordea 1969, 256(1055).

57-58. Τμῆμα λαιμοῦ ἀμφορέα μὲ τὶς λαβές. Σὲ κάθε λαβὴ ὅμοιο ἐπίμηκες σφράγισμα. Διατήρηση καλὴ. ΑΕΜΣ 10154.

α) Ἀνάγλυφο *K* στὴν ἀρχὴ τοῦ ἐγκοίλου

β) Ἀνάγλυφο *K* στὴν ἀρχὴ τοῦ ἐγκοίλου

Gramatopol-Bordea 1969, 252(1011). Σχετικὸ σφράγισμα. Ἀπὸ τὴν μορφὴ τοῦ λαιμοῦ καὶ τῶν λαβῶν, πιθανὸν πρόκειται γιὰ ἀμφορέα ἀπὸ τὴν *K*ώ. Ἰσως καὶ τὸ *K* νὰ σχετίζεται μὲ τὸ ἐθνικό.

59. Ὁμοιο σφράγισμα μὲ τὸ προηγούμενο. Ἀπὸ τὴν ἕδια μήτρα. Διατήρηση καλὴ. ΑΕΜΣ 7841.

60. Χάραγμα. ΑΕΜΣ 8452.

N ሙ Z

Gramatopol-Bordea 1969, 256(1044, 1046).

61. Σφράγισμα τετράγωνο. Διατήρηση κακή. ΑΕΜΣ 10276.

”Αγκυρα ሙ βέλος

62. Ἔγκοιλο ὁρθογώνιο. Διατήρηση κακή. ΑΕΜΣ 11456.

Δ[- - - - -]

VI. ΕΝΤΕΛΩΣ ΕΦΘΑΡΜΕΝΑ

63-64. Τὰ σφραγίσματα ΑΕΜΣ 7846, 9963.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣΩΠΩΝ

(Ἐπών.=Ἐπώνυμος ίερεὺς, Κατ.=Κατασκευαστής + αὔξ. ἀριθμὸς σφραγίσματος).

A

- Ἄγαθοκλῆς: Κατ. 39
Ἄγοράναξ: Κατ. 22
Ἀνδρικός: Κατ. 34
Ἀριστίων: Κατ. 28, 29
Ἀριστόλα(ος): Ἐπών. 33
Ἀρχοκράτης: Ἐπών. 23

Δ

- Δαμόθεμις: Ἐπών. 5
Δαμοκράτης: Ἐπών. 7
Διορκυλίδας: Ἐπών. 26
Δωρίμαχος: Κατ. 49
Δωρόθεος: Κατ. 30

Z

- Ζή(νων): Κατ. 44

H

- Ἡραγόρας: Ἐπών. 25
Θ

- Θαρσίπολις: Ἐπών. 21
Θευφάνης: Ἐπών. 37

K

- Κλέαρχος: Ἐπών. 27
Κλευκράτης: Ἐπών. 35
Κλεώνυμος: Ἐπών. 19, 20
Κρατίδας: Ἐπών. 10, 36

M

- Μενεκράτης: Κατ. 31
Μένων: Ἐπών. 8

Σ

- Σωκράτης: Κατ. 32
Σῶσος: Κατ. 51

T

- Τιμασαγόρας

*SUMMARY***STAMPS ON AMPHORA HANDLES FROM THE HELLENISTIC
TOWN IN THE AREA OF TRIPITOS NEAR SITIA, CRETE**

Excavations in the area of Tripitos near Sitia brought to light a small but important town of the Hellenistic period, the name of which is unknown despite the existence of the abbreviated name ΠΙΟ on the town's own coinage. Study of the finds suggests that it was a port belonging to Praissos, the important Doric city in Eastern Crete, and that it was destroyed together with Praissos in 146 BC by the Hierapytnians.

The 64 stamps on the handles of trade amphoras which were found during the excavations not only clearly show the trade relationships of this region and the existence of wine trade with the wine producing regions of Rhodes, Cnidus, Cos and other less known places but they also enrich our knowledge about the trade of amphora, their places of origin, and their chronology.

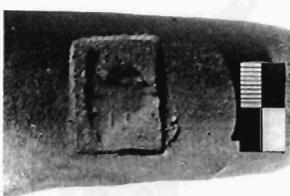
1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

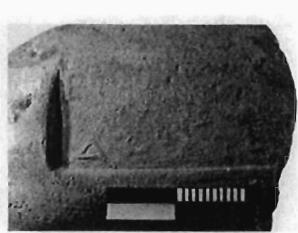
21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

32

33

34

35

36

37

38

39

40

41

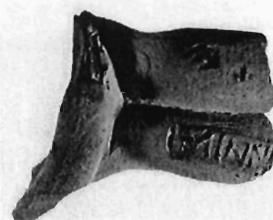
42

43

44

45

46

47

48

49

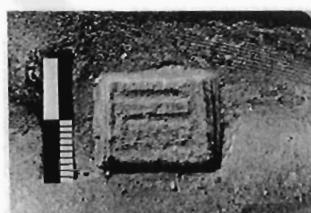
50

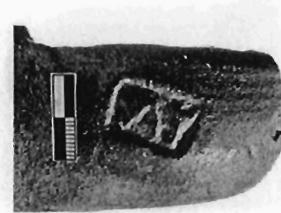
51

52

54

55

56

57,58

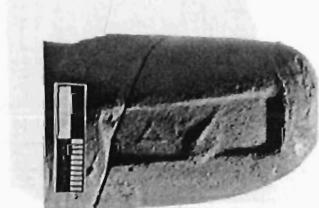
59

60

61

62